

Apukeinoja vaikeiden sanojen opettamiseen

MARI SIIROINEN, HELSINGIN YLIOPISTO

23.11.2019

rakkaus

---

on olemassa toinen ihminen

kun ajattelen häntä, minusta tuntuu erittäin hyvältä

haluan hänelle hyvää

kun ajattelen tätä, minusta tuntuu hyvin hyvältä kauan aikaa

Teoria alkusanoista

Natural Semantic Metalanguage (NSM), jo vuodesta 1972

- 65 alkusanaa, joiden avulla voidaan selittää muut sanat
- Atomimaisia alkusanoja ei voi määritellä
- Alkusanat ja yksinkertainen kielioppi löytyvät kaikista kielistä
- Alkusanaluettelo on tehty tähän mennessä 30 eri kielelle

Anna Wierzbicka,
Australian National
University
Canberra, Australia

Cliff Goddard,
Griffith University
Brisbane, Australia

Tutkimusta erityisesti
kielten ja kulttuurien
kohtaamisista

Suomessa alkusana-asiantuntija

FT Ulla Vanhatalo

- joskus
- nyt
- ennen / aikaa sitten / aikaisemmin
- milloin / jolloin / silloin / aika / kun
- jälkeen / ajan kuluttua
- kauan (aikaa) / pitkän ajan
- vähän aikaa
- jonkin aikaa
- hetki

- näin / kuten
- hyvin / erittäin enemmän / lisää
- enää
- jos
- ei, älä
- ehkä
- koska / vuoksi / takia

- ajatella (,että)
- tietää (,että)
- tahtoa
- tuntua
- nähdä
- kuulla
- sanoa
- olla
- tehdä
- tapahtua
- voida
- liikkua
- koskea
- elää
- kuolla

- tässä / täällä
- missä / jossa / paikka
- päällä
- alla
- kaukana
- lähellä
- puoli
- sisä-

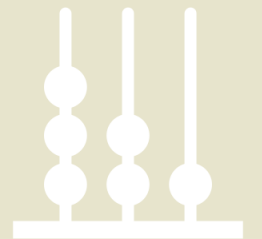
- minä, me
- sinä, te
- joku / ihminen / hän, he
- ruumis / keho
- sana
- jokin / asia

- hyvä
- paha
- iso / suuri
- pieni
- tosi / totta

- yksi / eräs
- kaksi
- jokin / muutama
- kaikki
- paljon / moni
- vähän / harva
- tämä / se
- sama
- toinen / muu
- osa
- -lainen / -läinen

Miten selittäisit seuraavat sanat?

---

korva, aurinko, sininen, istua, palella

Mihin alkusanoja tarvitaan?

- Niitä ei tarvita konkreettisten asioiden selittämiseen
- Sovellusalueita riittää siellä, missä **merkitykset ovat abstrakteja**, asiat monimutkaisia ja sanat voivat herättää **väärinkäsityksiä**.

Mutkikkaat, vaikeat,
abstraktit asiat
voidaan selittää
yksinkertaisesti
65 alkusanalla.

Ajatukset,
tunteet,
kokemukset

Merkityksen mutkikkuus on
kulttuurisidonnaista.

Arvot,
asenteet

Ihmis-
suhteet

Normit,
tavat,
odotukset

Yhteiskunnan
ja kulttuurin
ilmiöt

Alkusanojen verbit

- ajatella
- tietää
- tahtoa
- tuntua
- nähdä
- kuulla
- sanoa
- olla
- tehdä
- tapahtua
- voida
- liikkua
- koskea
- elää
- kuolla

Alkusanojen substantiivit ja pronominit

- minä, me
- sinä, te
- joku /
ihminen /
hän, he
- ruumis /
keho
- sana
- jokin /
asia

Alkusanojen substantiivit ja pronominit

- minä, me
- sinä, te
- joku /
ihminen /
hän, he
- ruumis /
keho
- sana
- jokin /
asia

Alkusanojen substantiivit ja pronominit

- minä, me
- sinä, te
- joku /
ihminen /
hän, he
- ruumis /
keho
- sana
- jokin /
asia

Alkusanojen adjektiivit

---

hyvä

paha

iso / suuri

pieni

tosi (totta)

Määrään ja vertailuun liittyvät sanat

- yksi / eräs
- kaksi
- jokin / muutama
- kaikki
- paljon / moni
- vähän / harva
- tämä / se
- sama
- toinen / muu
- osa
- -lainen / -läinen

Paikkaan liittyvät sanat

- tässä / täällä
- missä / jossa / paikka
- päällä
- alla
- kaukana
- lähellä
- puoli
- sisä-

Aikaan liittyvät sanat

- joskus
- nyt
- ennen / aikaa sitten / aikaisemmin
- milloin / jolloin / silloin / aika / kun
- jälkeen / ajan kuluttua
- kauan (aikaa) / pitkän ajan
- vähän aikaa
- jonkin aikaa
- hetki

Muut sanat

- näin / kuten
- hyvin / erittäin enemmän / lisää
- enää
- jos
- ei, älä
- ehkä
- koska / vuoksi / takia

ylpeä – *Hän on ylpeä ihminen.*

Ihminen, joka ajattelee: minä olen jotakin.

Hän ajattelee: olen parempi kuin toiset.

kunnioittaa – *Minä kunnioitan häntä.*

Minä ajattelen tuosta ihmisestä näin:

Hän on suurempi kuin minä.

Jos tekisin hänelle jotakin paha, se olisi hyvin paha asia.

luottaa – Minä en luota sinuun.

Olen kuullut monta kertaa, kun sanot:

"Minä teen jotain."

Silloin olen ajatellut:

vähän ajan kuluttua sinä teet niin kuin sanoit.

Näin ei ole tapahtunut.

Nyt ajattelen:

jos sinä sanot, että teet jotain,

et ehkä teekään sitä.

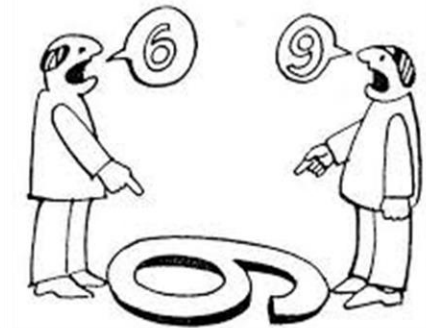
En voi tietää, teetkö sitä, mitä sanot.

Missä alkusanoista on hyötyä?

Lastenkasvatuksessa ja lasten kanssa keskustelussa alkusanoista voi olla kovasti hyötyä.

Toisen tai vieraan kielen oppiminen on iso tehtävä. Siinä voi helpottaa se, jos alussa opettelee alle sata sanaa, joilla voi kertoa omista mielipiteistään, tunteistaan ja maailmankuvastaan.

Rauhanneuvottelut – haetaan sitä, millaiset asiat ihmisille on tärkeimpiä, mistä vanhoissa riidoissa ja loukkauksissa pohjimmiltaan on kyse

pelko

---

minulle voi tapahtua täällä nyt jotain pahaa
en halua tätä
en halua olla täällä
tämän takia haluan tehdä jotain
kun ajattelen tätä, minusta tuntuu pahalta

ilo

---

nyt tapahtuu jotain oikein hyvää
haluan, että tällaista tapahtuu
minusta tuntuu oikein hyvältä, kun ajattelen tätä

lakko

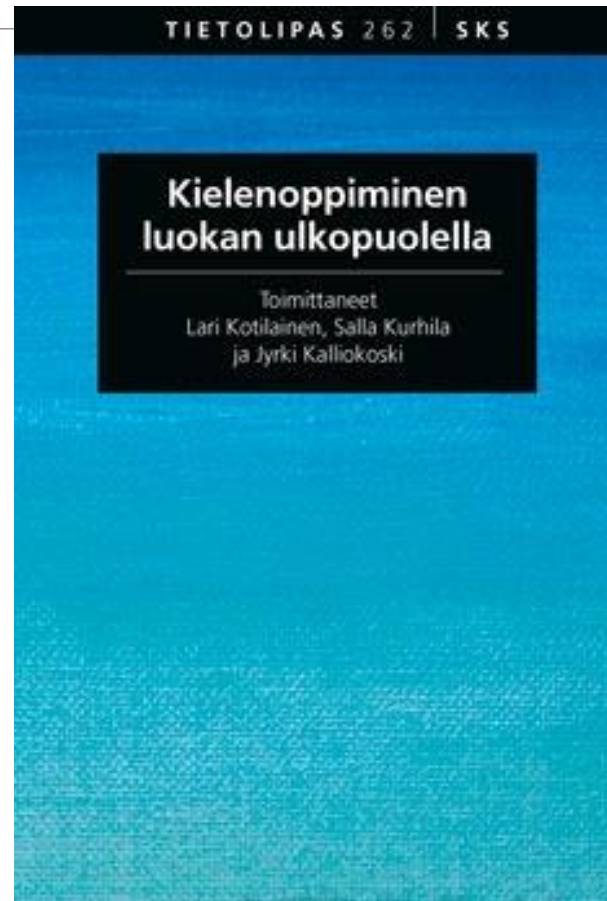
Pystyisikö tämän selittämään alkusanoin?

Mitä alkusanapitoisempaa kieli on, sitä helpommin ymmärrettävää.

Kotilainen, L., Kurhila, S. & Kalliokoski, J. 2019. *Kielenoppiminen luokan ulkopuolella*.
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Sisällys

Johdatus luokkahuoneen ulkopuoliseen kielenoppimiseen 7
Salla Kurhila, Lari Kotilainen ja Jyrki Kalliokoski

Tilanteet ja toiminta luokan ulkopuolella

Mitä opettajattomuudesta seuraa?
Asiantuntijuus vertaisoppijoiden kielenoppimistilanteissa 33
Lari Kotilainen ja Salla Kurhila

Ryhmän tuki ja oppijan aktiivinen toimijuus seikkailullisessa
kielenoppimisessa 61
Laura Heinilä

Yhdessä oppiminen teatteriharjoituksissa – fokuksessa sanahaut 88
Marjo Savijärvi

Mobiiliteknologia kielenoppijan apuna – esimerkkinä
puheentunnistus ja Appia-sovellus 114
Johanna Komppa ja Lari Kotilainen

Kielenoppiminen työssä

Ammattikielen tilanteisuus kielenoppimisen haasteena
– esimerkkinä hoitoala 143
Salla Kurhila ja Inkeri Lehtimaja

Ammatillisen kielitaidon oppiminen vuorovaikutuksessa
Kakkoskieliset sairaanhoitajaharjoittelijat ohjaustilanteissa 172
Inkeri Lehtimaja

Neuvomista harjoittelemassa
Aloite asiantuntijuuden osoittamisen työkaluna
opintopiirikeskustelussa 200
Saija Merke ja Marjo Savijärvi

Monikielisen hallinnon asiantuntijan tie suomen kielen
käyttäjäksi 228
Jyrki Kalliokoski

Opetuksen keinoja monipuolistamassa

Luokan ulkopuolisiin vuorovaikutustilanteisiin valmistautuminen
prosessina 255
Niina Lilja ja Arja Piirainen-Marsh

Arjen käytänteitä vieraan kielen oppitunneilla – koodinvaihto
ja limittäiskielisyys 283
Hanna Lehti-Eklund

Miten ja missä englantia opitaan luokan ulkopuolella? 307
Sanna-Kaisa Tanskanen

Kieli osana työkalupakkia
Oikeustieteen opiskelijoiden englannin oppiminen työelämässä 328
Tuula Lehtonen

Litterointimerkit 353
Kirjoittajat 355

Lisää tietoa alkusanoista

<https://www.65sanaa.fi/>

Artikkeli: Esittelyssä alkusanakieli (Vanhatalo, Tissari 2017)

<https://journal.fi/virittaja/article/view/49707/26147>

Tulossa oleva artikkeli:

<http://www.linguistics.fi/skyjol-en.shtml>

Alkuperäinen australialainen sivusto:

<https://intranet.secure.griffith.edu.au/schools-departments/natural-semantic-metalanguage>